

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

СПРАВА «ЖЕРДЕВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF ZHERDEV v. UKRAINE)

(Заява № 34015/07)

Стислий виклад рішення від 27 квітня 2017 року

20 лютого 2005 року шістнадцятирічного заявника було допитано за відсутності захисника у Держинському РВ ГУ МВС України в Донецькій області (далі – райвідділ) за підозрою у вчиненні умисного злочину та крадіжки. За твердженнями заявника працівники міліції застосували до нього фізичне насильство та психологічний тиск з метою змусити його зізнатися у вчиненні злочину. Заявник не заперечив проти призначеного йому слідчим захисника.

Того ж дня було призначено судово-медичну експертизу, у заявника вилучили його одяг та провели обшук у будинку. Під час проведення експертизи одягу заявника його залишили в приміщенні райвідділу у спідній білизні, прикутого наручниками.

Пізніше заявника було поміщено до камери ізолятору тимчасового тримання райвідділу разом із двома повнолітніми затриманими, де він тримався до 23 лютого 2005 року, коли його етапували до Бахмуцького слідчого ізолятора.

Перший вирок щодо заявника було постановлено 21 липня 2005 року Держинським міським судом Донецької області (далі – міський суд), заявник його оскаржив. У подальшому справа неодноразово направлялась на додаткове розслідування.

17 лютого 2006 року апеляційний суд Донецької області (далі – апеляційний суд) звільнив заявника з-під варти, а 10 травня 2006 року міський суд повторно обрав заявнику запобіжний захід у виді тримання під вартою. У цьому та подальших рішеннях про продовження тримання заявника під вартою не було вказано строку такого тримання.

11 листопада 2009 року апеляційний суд визнав заявника винним у вчиненні розбою та умисного вбивства з обтяжуючими обставинами і призначив йому покарання у виді позбавлення волі на строк тринадцять років. Заявник оскаржив цей вирок в касаційному порядку, однак 03 червня 2010 року Верховний Суд України залишив його без змін.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) щодо жорстокого фізичного та психологічного поводження працівників міліції і відсутністю ефективного розслідування його тверджень у зв'язку з цим. Заявник також скаржився за статтею 5 Конвенції щодо незаконного тримання його під вартою у різні періоди. Крім цього, заявник скаржився на низку порушень його прав, гарантованих пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Європейський суд констатував порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції з огляду на те, що державні органи піддали його «такому, що принижує гідність» поводженню всупереч положенням статті 3 Конвенції. Зокрема, Європейський суд звернув увагу на те, що неповнолітній заявник залишався у спідній білизні та у наручниках протягом двох з половиною годин 20 лютого 2005 року, та що у подальшому його на три дні було поміщено до камери, де трималися повнолітні затримані.

Європейський суд констатував порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції з огляду на неефективність проведеного розслідування за скаргами заявника на жорстоке поводження та тримання його у камері райвідділу разом із дорослими особами. Щодо розслідування за скаргами на жорстоке поводження Європейський суд зазначив, що проведене досудове розслідування не стосувалося тверджень заявника про застосування до нього психологічного жорстокого поводження, тобто залишення практично роздягненого у наручниках. Європейський суд також вказав, що навіть без проведення офіційного розслідування Уряд мав запропонувати заявнику ефективний засіб юридичного захисту у зв'язку із його скаргами. Стосовно тримання заявника в одній камері із дорослими затриманими Європейський суд зазначив, що за результатами адміністративної перевірки органи влади визнали таке тримання неповнолітнього незаконним і ухвалили відповідне рішення. Проте, така перевірка тривала майже п'ять років, у зв'язку із чим притягнення до дисциплінарної відповідальності винних осіб було неможливим через закінчення строків давності.

Розглянувши скаргу заявника за статтею 5 Конвенції щодо незаконного тримання заявника під вартою на підставі протоколу затримання від 20 лютого 2005 року та постанови суду від 23 лютого 2005 року Європейський суд відхилив її у зв'язку з недотриманням заявником правила щодо шестимісячного строку для подання заяви. Щодо періоду тримання заявника під вартою з 10 травня 2006 року до 25 січня 2008 року та з 24 липня 2008 року до 11 листопада 2009 року Європейський суд

вказав, що на час подій у цій справі національним законодавством не було чітко визначено, яким органом державної влади, на якій підставі та на який строк заявнику міг бути обраний або продовжений запобіжний захід у виді тримання під вартою під час судового розгляду чи після повернення справи на додаткове розслідування.

Європейський суд також констатував порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку із тим, що національні суди при продовженні строку тримання заявника під вартою здебільшого посилалися на аналогічні підстави, наведені при затриманні, не вказуючи жодних нових деталей, або взагалі не обґрунтовували обрання такого запобіжного заходу. Крім того, у цій справі національні суди на жодному етапі не розглядали можливості застосування до заявника альтернативних запобіжних заходів.

Європейський суд констатував відсутність порушення прав заявника за пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції, оскільки у справі були відсутні докази, що: зізнавальні показання заявника були отримані в результаті жорстокого з ним поводження; що право заявника самостійно обрати захисника було порушено; що відсутність адвоката вранці 21 лютого 2005 року, коли заявник написав явку з повинною, вплинули на справедливість провадження у справі заявника в цілому.

Інші скарги заявника щодо: відсутності захисника під час вилучення одягу заявника 20 лютого 2005 року та під час пред'явлення заявника для впізнання 21 лютого 2005 року; відсутності захисника під час першого допиту заявника вранці 20 лютого 2005 року та неефективності правової допомоги Л., наданої заявнику під час його допитів 20-22 лютого 2005 року, Європейський суд визнав неприйнятними.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1 *Оголошує* прийнятними скаргу за статтею 3 щодо тримання заявника роздягненим у наручниках, а також поміщення його до камери із дорослими затриманими, та що національні органи влади не провели ефективного розслідування у зв'язку з цим; скаргу за пунктом 1 статті 5 щодо тримання заявника під вартою у періоди з 10 травня 2006 року до 25 січня 2008 року та з 24 липня 2008 року до 11 листопада 2009 року; скаргу за пунктом 3 статті 5 щодо тримання заявника під вартою після 10 травня 2006 року; а також скарги за пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 щодо допустимості зізнавальних показань заявника як доказу, відсутності доступу до захисника вранці 21 лютого 2005 року і призначення Л. захисником заявника, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що було порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції з огляду на той факт, що органи державної влади піддали заявника поводженню, що «принижує» гідність;
3. *Постановляє*, що було порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції;
4. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням заявника під вартою у періоди з 10 травня 2006 року до 25 січня 2008 року та з 24 липня 2008 року до 11 листопада 2009 року;
5. *Постановляє*, що було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції;
6. *Постановляє*, що не було порушення пункту 1 та підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції;
7. *Постановляє*, що
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 8 000 (вісім тисяч) євро відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись;
 - (ii) 2 150 (дві тисячі сто п'ятдесят) євро компенсації судових та інших витрат, які мають бути перераховані безпосередньо на банківський рахунок адвоката заявника, пана Е. Маркова, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявнику;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
8. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».